KINNITATUD
Keskkonnaameti peadirektori asetäitja
[Registreerimise kuupäev]
korraldusega nr
[Registreerimisnumber]

SALAJÕE MAASTIKUKAITSEALA (osa Väinamere linnu- ja loodusalast) KAITSEKORRALDUSKAVA

KESKKONNAAMET

ŠVEITSI–EESTI koostööprogramm

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Kaasrahastanud Šveitsi riik majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamiseks Euroopa Liidus.

Keskkonnaamet 2026

Sisukord

1. ALA ISELOOMUSTUS 5
1.1 Uuritus 6
1.1.1 Läbiviidud inventuurid ja uuringud 6
1.1.2 Riiklik seire 8
1.1.3 Riikliku seire ettepanekud 8
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID 9
2.1 Elupaigatüübid 9
2.2 Liigid 14
2.3 Maastik 15
3. MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED 17
4. KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED 20
5. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE 27
6. KÜLASTUSKORRALDUS 30
6.1 Külastustaristu 30
6.2 Kaitseala tutvustamine ja loodusharidus 31
KASUTATUD ANDMEALLIKAD 32

Eessõna

Kaitsekorralduskava on koostatud vastavalt määrusele „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine".

Kaitsekorralduskava annab soovitused kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse vähemalt iga 12 aasta tagant (vaadatakse üle eesmärgid ja tegevused), kuid põhjendatud juhtudel uuendatakse kava ka varem (väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest). Alale on koostatud varasemalt Salajõe maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2013. aastal (kinnitatud Keskkonnaameti 04.01.2013 käskkirjaga nr 1-4.2/13/8), mida muudeti 2023. aastal (kinnitatud 04.04.2023 korraldusega nr 1-3/23/106).

Kava sisaldab ala üldiseloomustust, alal leiduvate loodusväärtuste kaitse-eesmärke, mõjutegureid, vajalikke kaitsemeetmeid ja kaitsekorralduslikke tegevusi, tulemuslikkuse hindamist, ala ja selle väärtuste tutvustamist ning külastuskorraldust.

Kava koostas Elle Puurmann ja koordineerisid projekti koordinaator Gert Enno ning projekti vanemspetsialist Kadri Paomees. Kava avalikustamine toimus *xxx (täiendatakse pärast avalikustamist)*.

Kava juures on tegevuste ja kaitse-eesmärkide kaardikihid (tab formaadis).

Kaitsekorralduskava on valminud Šveitsi-Eesti koostööprogrammi (2022–2029) elurikkuse programmi raames, mille eesmärk on tõhustada looduskaitse valdkonda. Programmi rahastavad Šveits ja Eesti riik. Šveitsi Konföderatsioon ega programmi elluviimisega seotud asutused ei vastuta kaitsekorralduskavas esitatud informatsiooni õigsuse ja sisu kasutamise eest.

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem
Elupaigatüüp – elupaik, mis vastan loodusdirektiivi I lisas nimetatud tüübile.
FRV (*favourable reference value*) – soodne võrdlusväärtus. Nii levila kui ka pindala soodsa või ebasoodsa seisundi kindlakstegemiseks on vaja kehtestada neile parameetritele künnisväärtused. Neid künnisväärtusi nimetatakse soodsateks võrdlusväärtusteks
Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine – kaitsekorralduse tõhususe analüüsimine vastavalt kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise metoodikale, mille eesmärk on hinnata, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja väärtuste seisundi paranemise
Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)
KAUR – Keskkonnaagentuur
KE – kaitse-eeskiri
KeA – Keskkonnaamet
KKK – kaitsekorralduskava
KOV – kohalik omavalitsus
LiA – linnuala (linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks asutatud ala)
LiD – linnudirektiiv (sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks)
LKS – looduskaitseseadus
LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)
LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)
MaRu – Maa- ja Ruumiamet
MKA – maastikukaitseala
Mõjutegur (impact) – ohutegur + survetegur
Ohutegur (threat) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutada võiv tegur (mõju veel ei ole, aga võib tekkida)
PV – piiranguvöönd
Pärandniit – poollooduslik kooslus looduskaitseseaduse mõistes
RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus
SDF (standard data form) – Natura standardandmebaas ehk standardne andmevorm
Seisundi parandamine – arvestatava looduskaitselise seisundiga (C) elupaikade seisundi parandamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmine jms)
Survetegur (pressure) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutav positiivne või negatiivne tegur (näiteks intensiivne maakasutus, reostuskoormus, häiringud, karjatamine jms)
Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks; looduslik areng)
Taasloomine – SKV-s potentsiaalsetest elupaigatüüpidest elupaigatüüpide loomine aastaks 2050 (pärandniitude puhul elupaigatüüpide juurde loomine, nt kultuurniidust elupaigatüübiks)
Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaigatüüpide taastamisega (näiteks pärandniidud, sood)
Tulemuslikkuse hindamine – kavaga ettenähtud tegevuste täitmise kontroll

1. ALA ISELOOMUSTUS

Tabel 1. Ala iseloomustus

Ala nimi	**Salajõe maastikukaitseala (KLO1000262); pindala 16,3 ha**
Alal asuv looduala	Väinamere loodusala (EE0040002)
Alal asuv linnuala	Väinamere linnuala (EE0040001)
Asukoht ja piirid	Lääne maakond, Lääne-Nigula vald, Salajõe ja Vedra küla Keskkonnaportaal, Maa- ja Ruumiameti kaardirakendus
Kaitsekord	Vabariigi Valitsuse 11.02.2016 määrus nr 18 „Salajõe maastikukaitseala kaitse-eeskiri"
Kaitseväärtuste paiknemine/maaomand/kõlvikuline jaotus[1]	Keskkonnaportaal; Maa- ja Ruumiameti kaardirakendus

Eestis on karst levinud peamiselt mandri põhjaosas ja läänesaartel, kus aluspõhja moodustavad Ordoviitsiumi ja Siluri karbonaatsed kivimid. Läänemaa suurim karstiala on Salajõe maa-alune lõik, kus jõgi voolab oma keskjooksul ligi poolteist kilomeetrit maa all. Siin paiknevate karstinähtuste kaitseks ongi moodustatud maastikukaitseala.
Tegevustena kavandatakse karstielupaigatüüpide seisundi parandamiseks võsa ja kõrgrohustu eemaldamine karstijärvikutest ja -orust ning karstilehtrite puhastamine setetest; vajalik on pärandniitude hooldamine ja väärtuste tutvustamiseks matkaraja korrashoid.

[1] Ava töölaud portaalis, vali vaade – Kaitstavad alad või Natura alad, selle alt rippmenüüst vali ala, mille kohta infot soovid. Ei kuvata I ja II kaitsekategooria liigi isendite leiukohti.

1.1 Uuritus

1.1.1 Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Tabel 2. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
Salajõe karstiala uuring[2]	Uuring	Veerežiim Muu	2014-2015	AS Maves	Kokkuvõte Salajõe mittehea seisundi põhjustest, koormusallikatest ja edasiste meetmete määratlemine; karstiobjektide inventuur koos kaitsekorralduslike soovitustega.
Salajõe karstiala geofüüsikaline uuring	Uuring	Muu Veerežiim	2014-2015	TÜ Ökoloogia ja maateaduste instituut Geoloogia osakond	Georadari ja elektromeetriliste uuringute tulemused.
Salajõe maastikukaitseala elupaigatüüpide inventeerimine ja kaitsekorralduslike soovituste andmine	Inventuur	Elupaigatüüpid	2014	Anneli Palo OÜ Metsamutt	Karstiga seotud elupaigatüüpide (3180*, 3260, 6430/6270*) inventuur koos kaitsekorralduslike soovitustega.
Poollooduslike koosluste inventuur	Inventuur	Pärandniidud	2008 2015	PKÜ Bert Holm, Meeli Mesipuu; Merle Ööpik, Elle Roosaluste, Sandra Mark	Niidukoosluste (6210; 6210*) inventuur.

[2] Salajõe karstiala uuring. 2015. AS MAVES. Töö nr 14089. Tallinn.

Pinna- ja põhjavee vastastikmõju Madal-Eesti maapinnalähedastes karstunud põhjaveekihtides[3]	Muu	Veerežiim	2022	Oliver Koit	Doktoritöö. Käsitleb Salajõe karsti, peamiselt vete liikumist
Niibi turbatootmisala kuivendusvete seire	Seire	Veerežiim	2008 2015	PKÜ Bert Holm, Meeli Mesipuu; Merle Ööpik, Elle Roosaluste, Sandra Mark	Salajõe karstiala võib mõjutada Niibi turbatootmisalalt Salajõkke juhitavad kuivendusveed. Eeldusel, et Niibi III turbakaevandusloaga kavandatud seire toimib ja on usaldusväärne, peaks see katma kaevandamisega seonduvad ja karsti mõjutavad veeandmed.

[3] Koit, O. 2022. Surface water and groundwater interaction in shallow karst aquifers of lower Estonia/ Pinna- ja põhjavee vastastikmõju Madal-Eesti maapinnalähedastes karstunud põhjaveekihtides.
https://www.etera.ee/zoom/197832/view?page=1&p=separate&tool=info

1.1.2 Riiklik seire[4]

Kaitsealal riikliku seireprogrammi raames seiret läbi ei viida.

1.1.3 Riikliku seire ettepanekud

Tabel 3. Riikliku seire ettepanekud

Seire ettepanek	**Seiratav väärtus**	**Märkused**
Salajõe karstiala veeseire	Veerežiim	Maves (2015) ettepanek. Pinnaveekogumitel eraldi seireprogrammi ei ole. Vee seisundi säilitamine ja/või parandamine on karstielupaikade kaitseks oluline ja seepärast on vajalik Salajõe veekogumi kaitsekorralduslik seire. Seirepunkt oleks Salajõel enne karsti suubumist. Näidud: vooluhulk, vee keemiline koostis, orgaaniline aine sisaldus.

[4] Seire andmed on leitavad Keskkonnaseire infosüsteemist (KESE)

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

Ala eesmärgiks on kaitsta Läänemaa suurimat karstiala, sh karstiga seotud elupaiku ja iseloomulikku maastikukompleksi. Samuti kaitstakse peatuvaid rändlinnuliike ja nende elupaiku.

Salajõe karstiala on Ordoviitsiumi lubjakivi Pirgu lademe avamusel asuv 20 ha suurune karstihäilude ja -lehtrite ala, kus Salajõgi maa alla kaob. Neeldumisala on osaliselt võsastunud 600 meetrit pikk ja 100 meetrit lai looklev org, mille sügavus küünib seitsme ja poole meetrini. Siin on 35 eri arengujärgus karstilehtrit, millest suurimad, Aua Haudadeks kutsutavad, on kuni 50 m pikad ja 20 m laiad. Üleujutused toovad kaasa rammusat muda, mistõttu oru taimestik on lopsakas. Kunagi oli karstinõgu tänu oma viljakale põhjale hea heinamaa. Oru nõlvadel kasvab saar, hall lepp ja toomingas, puude tüvede ümber väänleb humal. Jõe väljumiskohal on arvukalt allikaid, millest olulisem on nn. Tiberna auk, suurema osa aastast kuiv olev ajutiste allikate koht.

2.1 Elupaigatüübid

Jõed ja ojad (3260)
Elupaigatüüp on määratletud Vedra sillast kuni esimese karstilehtrini, kuhu reeglina ulatub veevool ka suvel. 2014. aasta inventuuril on kaasnevana lisatud kõrgrohustu elupaik (6430), sest lammirohumaana käsitlemiseks on ajuti üleujutatavad kaldarohustud liiga väikesepinnalised ning killustunud.

Keedika küla juurest Leidissoo lõunaservalt Niibi rabast alguse saav 15 km pikkune Salajõgi koosneb kolmest lõigust. Jõe ülemjooksul on endise jõe asemel ligi kümnekonna kilomeetri ulatuses õgvendatud sügav kraav, mis saab lisavett 11 km pikkusest Oru peakraavist. Endise Veski küla juures, kus jõgi kandis kunagi Veskijõe nime, kaob ta allpool külavaheteel olevat silda tasapisi kurisute kaudu maa alla; põhiline neeldumiskoht on 150 m sillast allavoolu. Ülalpool neeldumiskohta on jõgi kiirevooluline. Oma keskjooksul voolab Salajõgi ligi poolteist kilomeetrit maa all. Jõgi väljub maa alt suurvee aegu 600 meetrit viimastest neeldumislehtritest edelas põldude vahel. Siin on maapind 6 m võrra madalam. Neeldumisala ja allikate vahel on vaid mõni väike langatuslehter. Ilmselt on jõgi maa all tugevasti hargnenud, mispärast ei ole moodustunud avaraid karstitühemeid ega tekkinud rohkem langatuslehtreid.

KAUR-i hüdroloogiliste arvutuste andmetel on Salajõe valgala suuruseks suubumisel karsti 53,43 km^2 ja suudmes 84,14 km^2. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava kohaselt on Salajõgi Siluri-Ordoviitsiumi Pärnu põhjaveekogumiga seotud heledaveeline vähese orgaanilise aine sisaldusega looduslik vooluveekogu (tüüp I B, kood 1104400_1) ja jõe ökoloogiline seisund on hinnatud „hea“. Salajõe vooluhulka ja veekvaliteeti

mõjutab enne kaitseala piiresse jõudmist jõkke suubuv Oru peakraav, mis saab oma veed põllumajandusmaade kuivendusveest ja Niibi turbakaevandusala kuivendusveest.

Karstijärved ja –järvikud (3180*)
See on osa karstiorust, kus jõgi neeldub ja pinnaveest toitumise korral kurisute neelamisvõime ületamisel suurvee ajal üleujutusala tekitab.

2014. aasta inventuuril on järviku seisund ja esinduslikkus hinnatud väga heaks (A). Elupaiga kirjelduse kohaselt kurisude alad nitrofiilset taimestikku täis (domineerivad päideroog ja kõrvenõges, hulgaliselt on põldohakat ja põldpuju). 2025. aastal tehtud paikvaatlus kinnitas, et seda pole viimaste aastate jooksul vähemaks jäänud. Järveelupaikade inventeerimise juhendi kohaselt on sel juhul seisund keskmine (C) ja esinduslikkus arvestatav (C; A, B taseme tunnusliigid teisejärgulised), struktuuri säilimine keskmine (III; kõikjal lämmastikulembene taimestik), funktsioneerimine keskmine (III; valglal esineb punkt- ja hajureostusallikaid). Kurisuid iseloomustab risustumine ja täitumine setetega. 2015. aastal koostatud uuringu kohaselt võib karstis oleva orgaanilise aine sisaldus olla tingitud karstiorus lagunevatest ja karsti ladestuvatest taimejäänustest (enam ei karjatata ega tehta heina), valgalalt tulevast maaparandussüsteemi kuivendusveest (Salajõkke suubuv Oru peakraav), varasemalt Niibi turbakaevandusalalt ärajuhitud kuivendusveest. Elupaiga kirjelduse ja paikvaatluse tulemuste alusel on hinnangud juhendiga kooskõlla viidud. Vajalik on kordusinventuur.

2014. aasta inventuuril on Tiberna auk määratletud karstijärvkute (3180*) elupaigana, millele kaasneb elupaik allikad ja allikasood (7160). Karstijärvik saab tekkida kas väljavooluta või kõrge väljavoolulävendiga nõkku põhjaveetaseme tõusmise tulemusel või pinnaveest toitumise korral kurisute neelamisvõime ületamisel (nagu Aua haudades). Tiberna auk on aga ajutine karstiallikas, mis kuival suvel on väga veevaene. Seega ei saa Tiberna auku määratleda karstijärvikute (3180*) elupaigana. Lisaks, vastavalt juhendile ei määratleta alla 0,1 ha suurusi veekogusid eraldi järveelupaikade polügoonidena. Tiberna auk ei ole määratletav ka elupaigatüübina allikad ja allikasood (7160), sest seal allikasood ei moodustu. Vastavalt juhendile[5] on 7160 käsitletud sooelupaigana ja selle seisundi hindamise kriteeriumid lähtuvad samuti allikasoo seisundist. Tegemist on pigem hüdrogeoloogilise, kui elustikulise väärtusega. Kas ja millises ulatuses allikakoht vastab ümbritsevale niiduelupaigatüübile (6430/6270*), selle hindamiseks on vaja inventuuri.

Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210 ja 6210*)
Elupaigatüübina määratletud niidualad on osa avatud maastikust ja potentsiaalsed rändlindude peatumisalad. Varem põllumajanduslikus kasutuses olnud ja karjatamise teel hooldatud niidud on nüüd hoolduses niitmise ja hekseldamise abil. Vajalik on hinnata niiduelupaikade seisundit ning hoolduse tulemuslikkust.

[5] Juhend Loodusdirektiivi I lisa soo-elupaigatüüpide seisundi hindamiseks. 2012. https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Soo-elupaikade%20inventeerimise%20juhend.pdf

Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ja liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270)
2014. aasta inventuuri kirjelduse kohaselt on tegemist üleminekuline kooslusega kõrgrohustult (6430) parasniiskele aruniidule (6270*).

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)
Need niidud on maastikukaitseala ja loodusala kaitse-eesmärgiks. Kuna kaitsealal neid inventeeritud ei ole, on vajalik maastikukaitseala eesmärkidest need eemaldada. Väinamere loodusalal kaitstakse neid muudel siseriiklikult kaitstavatel aladel.

Tabel 4. Elupaigatüüpide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus KE – kaitse-eeskirjas nimetatud liik (jah/ei) LoD – loodusdirektiivi lisa number LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)	**Kava koostamisel olemasolevad andmed**			**Kaitse-eesmärk**		**Esinduslikkus**[6]	**Üldine LK väärtus**[7]	**Panus (%)**[8]	**Märkused**
	P (ha)	LK seisund[9]	Andmekvaliteet	Sõnaline kirjeldus[10]	P (ha)				
3180* Karstijärved ja järvikud KE – ei, LoD – I, LoA - ei	1,1	C	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Parandada elupaigatüübi seisundit	1,1	C	A	0,58/0,77	2014. a inventuuril määratud esinduslikkuseks B ja LK-seisund A. Hinnangud viidud 2025. a koostatud juhendiga kooskõlla kameraalselt ja paikvaatluse tulemusena: **Lisada MKA ja LoA kaitse-eesmärgiks** Vajalik **seisundiseire/eksperthinnang**

[6] Elupaigatüübi esinduslikkus (keskmistatud): A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne, X – teadmata. Andmed EELIS-st 06.05.2025 seisuga. Täpsemalt: metsaelupaigatüüpide inventeerimise juhend, niiduelupaigatüüpide inventeerimise juhend, järve-elupaigatüüpide inventeerimise juhend, soo-elupaigatüüpide inventeerimise juhend
[7] Üldine looduskaitseline väärtus (keskmistatud): A – väga kõrge, B – kõrge, C – keskmine, X – teadmata. Andmed EELIS-st 06.05.2025 seisuga.
[8] Panus üldpindlasse on 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal. Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide pindalast.
[9] Looduskaitseline seisund (Conservation): A – väga hästi säilinud, B – hästi säilinud, C – keskmiselt säilinud või osaliselt rikutud, X – säilimise aste teadmata. Andmed EELIS-st 06.05.2025 seisuga.
[10] Kaitse-eesmärke seatakse LK seisundist lähtuvalt.

									Vajalik: võsa ja kõrgrohustu eemaldamine; risu ja setete eemaldamine (lubjakivi avamine) neeldumiskohtadest
3260 Jõed ja ojad KE – ei, LoD – I, LoA - jah	0,1	A	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	0,1	B	A	0,001/0,003	**Lisada MKA kaitse-eesmärgiks.** Vajalik **seisundiseire/eksperthinnang**
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal KE – jah, LoD – I, LoA - jah	3,5	B	Ebapiisavad või puuduvad andmed	Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	3,5	B	B	0.26-0,16/0,25	Invent. 2015; Vajalik **inventuur/seisundiseire**, et hinnata hoolduse tulemuslikkust
6210* Kuivad niidud lubjarikkal mullal KE – ei, LoD – I, LoA - jah	4,4	A	Ebapiisavad või puuduvad andmed	Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	4,4	B	B		Invent. 2008. Vajalik **inventuur/seisundiseire**, et hinnata hoolduse tulemuslikkust. Inventuuri tulemustest lähtuvalt otsustada MKA **kaitse-eesmärgiks lisamine**

6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal KE – ei, LoD – I, LoA - jah	-	C	Ebapiisavad või puuduvad andmed	Parandada elupaigatüübi seisundit	-	C	B		Inventeeritud kaasnevana 6430-le, sisuliselt kirjeldatud kui üleminekukooslust. Hinnangud ja kaasnevuse % vajavad täpsustamist: **inventuur**. **Lisada MKA kaitse-eesmärgiks**
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud KE – ei, LoD – I, LoA - jah	0,3	C	Ebapiisavad või puuduvad andmed	Parandada elupaigatüübi seisundit	B	C	B		**Vajalik inventuur/seisundiseire**, et hinnata kaitsekorra tulemuslikkust. Tegemist üleminekukooslusega 6270*-le. Vajalik hinnata, kas ja mis osas varem 3180* na inventeeritud Tiberna auk vastab 6430-le ja kas Salajõe kõrge veeseisuga kaldaala 6430 peaks olema piiritletud eraldi elupaigana. **Lisada MKA kaitse-eesmärgiks**
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud KE – jah, LoD – I, LoA - jah	0	-	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Muu (täpsustus märkustes)	-	-	-	-	**Arvata MKA eesmärkidest välja,** kuna alal ei ole ja kaitstakse mujal loodusalal.

2.2 Liigid

Ala eesmärgiks on regulaarselt esinevad rändlinnuliigid, kellele kaitsealale jäävad niidualad on potentsiaalseks puhke- ja toitumisalaks.

Tabel 5. Liikide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus ja ladinakeelne nimetus LKS – kaitsekategooria (I; II; III) KE – kaitse-eeskirjas nimetatud (jah/ei) LiD – linnudirektiivi lisa number LoD – loodusdirektiivi lisa number LiA – linnuala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei) LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)	**Kava koostamisel olemasolevad andmed**			**Kaitse eesmärk**	**Panus (%)[11]**	**Märkused**
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus/elupaiga pindala)	**Ühik[12]**	**Andmekvaliteet**			
Salajõe maastikukaitseala kaitse-eesmärgid						
Regulaarselt esinevad rändlinnuliigid **KE – jah**	11	ha	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	Elupaiga säilimine tagatakse pärandniitude ja püsirohumaa hooldusega.

[11] Numbrid näitavad, milline on selle loodusala/linnuala liikide osakaal kogu loodusdirektiivi aruande soodsast võrdlusväärtusest/osakaal selle loodusala/linnuala liigi kaitse tegevuskavade soodsast seisundist. Kui veerus pole väärtust märgitud, siis puudub liigi tegevuskava või liigi tegevuskavas pole seatud arvulisi (pindala või isendid) eesmärke või puudub liigil arvuline hinnang loodusdirektiivi aruandluses.

[12] Kasutatavad ühikud: isendite arv (rändajad (r), talvitujad (t), isased – metsis (kukke)), paaride arv (p), taimede arv (õitsvad varred, võrsed), puhmikute arv (taimed), elupaiga/kasvukoha suurus (ha), asustatud puud/kivid (samblad, samblikud, lendorav), asustustihedus (ha^2, linnuatlases), atlase ruutude arv (liigi esinemine), leiukohtade arv

2.3 Maastik

Ala väärtuseks on terviklik karstiala sellele iseloomuliku vaheldusrikka ja ka ajas muutuva maastikupildiga. Karsti puhul on tegemist väga reostustundliku alaga. Valdav osa maastikuelementidest ja seal kujunenud kooslustest vastab elupaigatüüpide kriteeriumitele. Eraldi väärtuslikeks maastikuelementideks on Salajõe karstiorg, karstiallikas Tiberna auk ja ala tervikuks ühendav püsirohumaa.

Salajõe karstiorg
Oru põhi koos kurisudega on määratud karstijärviku elupaigatüübina (3180*). Oru nõlvadel on kujunenud valdavalt saare puistu, lisanduvad lepp ja toomingas. Liigirikkuse ja maastikulise atraktiivsuse suurendamiseks on vajalik orgu niita või ka karjatada. Kui pideva üleujutushäiringuga alad püsivad võsast vabad, siis nõlvaosas on vajalik tõrjuda toomingavõsa, halli leppa ja põõsastikku. Raja lähedalt on vajalik eemaldada kuivanud ja murdunud puud. Karjatamisega võib kujundada ala vastavaks puiskarjamaa (9070) elupaigatüübile.

Tiberna auk
Vt ka pt 2
Salajõe väljumiskohas suurim ajutiste allikate rühm – Tiberna auk – on kümnekonna suurema tõusuallikaga kuni 20 meetri laiune ja 2,5 meetri sügavune ebatasase põhjaga nõgu. Ajutised allikad annavad vett vaid mõni nädal, suurema osa aastast on Tiberna auk kuiv. Siit algavat ajutist jõelõiku kutsutakse ka Tiberna jõeks.

Probleemiks on allikakoha täitumine setetega

Püsirohumaa
Praegu on rohumaa hoolduses niitmise teel, kuid mitte terves ulatuses. Probleemiks võib osutuda hooldajate puudumine ja maaomanike erinev valmisolek vajalikeks töödeks.

Tabel 6. Kaitse-eesmärgid. Maastik

Kaitseväärtus	Maht	Ühik	Seisund	Kaitse-eesmärk	Märkused
Salajõe karstiorg	1	ala	keskmine/halb	parandada seisundit	2015. a karstiala uuringu ja 2025. a visuaalne hinnangu kohaselt tingib mittehea seisundi - võsastumine ja sellega kaasnev vaadete kadumine; - kurisude risustumine ja täitumine setetega
Tiberna auk	1	ala	keskmine/halb	parandada seisundit	Hüdrogeoloogiline loodusobjekt - ajutine karstiallikas. 2015. a karstiala uuringu ja 2025. a visuaalne hinnangu kohaselt tingib mittehea seisundi - võsastumine ja kõrgrohustu vohamine ja võsastumine; - allika risustumine ja täitumine setetega.
Püsirohumaa	3,1	ha	keskmine	vältida halvenemist	Ala on valdavas osas hooldatav niitmise teel.. Vajalik on niitmise või karjatamise jätkamine. Hooldustööde käigus tuleb säilitada maastikuelemendid – üksikpuud, kiviaiad.
Avatud pärandkultuurmaastik	1	ala	keskmine	vältida halvenemist	Pärandniitude ja karstioru hooldamine

3. MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED

Peamiseks surveteguriks on orgaanilise aine sattumine karsti. 2015. aastal koostatud uuringu kohaselt võib karstis oleva orgaanilise aine sisaldus olla tingitud karstiorus lagunevatest ja karsti ladestuvatest taimejäänustest. Üleujutused toovad kaasa rammusat muda, mistõttu oru taimestik on lopsakas. Kunagi oli karstinõgu tänu oma viljakale põhjale hea heinamaa, kuid praegu enam ei karjatata ega tehta heina.

Osa orgaanilist ainet võib sattuda karsti valgalalt tulevast maaparandussüsteemi kuivendusveest läbi Salajõkke suubuva Oru peakraavi. Maaparanduse eesvoole hooldatakse käesoleval ajal põllumajandusliku maakasutuse eesmärkidest lähtudes, tagamaks vee äravoolu põllumajandusmaalt. Hooldamata osades on Salajõe ja Oru peakraavi tõkestanud koprad ja eesvoolud on kinni kasvanud, risustunud ning äravool on takistatud.

Tõenäoline on orgaanilise aine sattumine karsti varasemalt Niibi turbatootmisalalt (turbatootmisala pindala kokku 5,23 km^2) ärajuhitud kuivendusveest. Niibi turbarabast pärinevat orgaanilise aine koormust saab ohjata vee-erikasutusloas sätestatavate tingimustega. Vajalik on võimalikult kiiresti rekultiveerida alad, kus turbatootmine on lõppenud. Eeldusel, et Niibi III turbakaevandusloaga antud keskkonnanõuded kaevandamisel on täidetud ja kavandatud seire toimib ning on usaldusväärne, peaks olema täiendav orgaanilise sette sattumine karsti minimaalne või välistatud. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava[13] kohaselt on Lääne-Eesti vesikonnas üldlämmastiku osas kaevandusvete ärajuhtimisest põhjustatud koormus 20% (valdavalt turbakaevandused).

Ei ole täpselt teada, kui palju orgaanilist setet ja risu läbi Vedra silla lävendi tuleb võrreldes orus endas tekkiva settega.

2015. a koostatud uuringu kohaselt, tuleks karstilehtritesse siseneva orgaanilise aine koguse piiramiseks alustada tegevusi kaitsealalt ja seejärel liikuda tegevustega jõge mööda ülesvoolu.

Kurisud tuleb regulaarselt puhastada sinna kandunud risust ning vajadusel eemaldada sinna kogunenud sete. Parim maakasutusviis karstiorus oleks karjatamine, mis aastate jooksul muudab taimestu taas madalmurusaks ja liigirikkamaks. Juhul kui niidetakse, tuleb rohi eemaldada, sest muidu võivad kurisud ummistuda. Pideva üleujutushäiringuga alad püsivad võsast vabad.

[13] Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Keskkonnaministeerium. https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2022-10/L%C3%A4%C3%A4ne-Eesti%20vesikonna%20veemajanduskava%202022-2027.pdf

Oru nõlvadelt on jätkuvalt vaja raiuda halli leppa, kuivanud saari ja toomingavõsa, eemaldada murdunud puud või oksad ning põõsastikku/järelkasvu ei tohi lasta vohama. Liigirikkuse ja maastikulise atraktiivsuse suurendamiseks võib alal karjatada või niita. Karjatamise puhul võib praegune 0-elupaiga-ala kujuneda vastavaks puisrohumaa (9070) elupaigatüübile.

Jõest on soovitav eemaldada kuivanud puid ja oksi või puhastada regulaarselt sinna langenud ja triivinud puidust, sh neeldumiskoht. Lubatud on jõesängi ja selle kallaste kasutamine karjamaana, kui leiduks huvitatud isik.

2015. a uuring toob välja võimaliku meetmena karstialast ülesvoolu kaaluda ajutise prahitõkke paigaldamist ja regulaarset puhastamist ülalpool Vedra silda koos prahi mahu registreerimisega. Saadud kogemuse alusel võib kaaluda edasisi meetmeid. Pealevoolavast veest setete ja risu eemaldamise lahenduste leidmist raskendab jõe vooluhulga suur varieeruvus. Seetõttu ei pruugi olla tõhus settetiigi rajamine kaitsealast ülesvoolu. Alternatiiviks on esmalt perioodiliselt puhastada jõelõiku ülalpool Vedra silda. Neid tegevusi kaitsekorralduskavaga ei kavandata, neid käsitletakse kui soovitusi ning võimalik tegemine otsustatakse olukorrast ja vajadusest lähtuvalt.

Tabel 7. Mõjutegurid, meetmed ja tegevused

Väärtus	Mõjutegur	Kood	Olulisus[14]	Paiknemine[15]	Meede	Kood	Tegevuse tüüp	Märkused
Karstielupaigatüübid (3180*) ja Tiberna auk	Turba kaevandamine	PC05	tähtis	väljas	Maavarade kaevandamine reguleerimine (energy resources)	MC02	tulemusseire muu	Keskkonnaloa väljastamisel nõudeks toimiv ja usaldusväärne regulaarne veeseire kuivendusvete juhtimisel eesvoolu (veetase, orgaanilise aine sisaldus)

[14] Olulisuse liigitus: tähtis, keskmise tähtsusega, vähetähtis
[15] Paiknemine määrata: kas mõju on loodusala sisene, väline, mõlemad

	Põllumajanduslik tegevus, mis põhjustab pinna- või põhjavee reostust	PA17	vähe tähtis	väljas	Reguleerida looduslike ja sünteetiliste väetiste ning kemikaalide kasutamist põllumajanduslikus tootmises taime- ja loomakasvatuses	MA09	tulemusseire	Veeseire enne jõe Salajõe karsti suubumist
	Hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Niitmise ja karjatamise taastamine	MA04	koosluse hooldustöö muu	Võsa ja kõrgrohustu eemaldamine karstijärvikutest ja Tiberna august (niide koristada, soovitav 2 korda vegetatsiooniperioodil) Risu ja setete eemaldamine neeldumiskohtadest; sagedus sõltub visuaalse kontrolli tulemustest
	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	PX05	tähtis	sees			uuring	Vajalik ekspertarvamus / seire karstiobjektide seisundi kohta
Pärandniidud (6210, 6210*, 6270*, 6430), püsirohumaa; avatud maastik; rändel peatuvad linnud	Hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Niitmise ja karjatamise säilitamine	MA03	pärandniitude hooldustöö koosluse hooldustöö	
	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	PX05	tähtis	sees			inventuur	Vajalik ajakohastada pärandniitude seisundihinnangud

4. KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Kavandatud kaitsekorralduslikke tegevuste tabelisse on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Tegevused on planeeritud 12 aasta peale.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:
1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva surveteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja ohutegurite kõrvaldamisele;
3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 8. Kavandatud kaitsekorralduslikud tegevused

Nr	Tegevuse nimetus	Maht	Ühik	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud							
4.1	Ekspertarvamus karsti seisundi ja kaitse tulemuslikkuse kohta	1	tk	uuring	KeA	I	2027
4.2	Veeseire	1	tk	tulemusseire	KeA	II	
4.3	Niiduelupaigatüüpide andmete täpsustamine	7,9+0,3+0,1	ha	inventuur	KeA	I	2030[16]
Hooldus, taastamine ja ohjamine							
4.4	Pärandniitude (6210, 6210*) hooldamine	7,9	ha	pärandniitude hooldustöö	KeA/maaomanik	I	Igal aastal
4.5	Pärandniitude (6430*/ 6270*) hooldamine	0,3	ha	pärandniitude hooldustöö	KeA/maaomanik	I	Igal aastal
4.6	Püsirohumaade hooldamine	3,1	ha	koosluse hooldustöö	maaomanik	II	Igal aastal

[16] Elupaigatüüpide andmed peavad olema täpsustunud aastaks 2030

4.7	Salajõe oru ja lehtrite puhastamine võsast ja kõrgrohustust	1,1	ha	maastiku hooldustöö	RMK	I	Igal aastal
4.8	Salajõe oru puhastamine võsast (nõlvad)	0,9	ha	maastiku hooldustöö	RMK	I	Igal aastal
4.9	Tiberna augu puhastamine võsast ja kõrgrohustust	0,3	ha	maastiku hooldustöö	KeA/maaomanik	I	Igal aastal
4.10	Salajõe oru kurisude puhastamine setetest	1	ala	muu	RMK	I	Vastavalt paikvaatluse hinnangule
4.11	Tiberna augu allikakoha puhastamine setetest	1	ala	muu	KeA	I	Vastavalt paikvaatluse hinnangule
4.12	Salajõe neeldumiskoha puhastamine ja voolutakistuste eemaldamine	1	ala	muu	KeA	I	Vastavalt paikvaatluse hinnangule
Taristu							
4.13	Maastikukaitseala tähistamine	2	Keskmist tähist	kaitsealuse objekti tähistamine	RMK	III	2026
4.14	Maastikukaitseala tähiste hooldamine	9	Keskmist tähist	tähiste hooldamine	RMK	III	Igal aastal
4.15	Salajõe karsti õppe- ja matkaraja hooldamine	1	tk	raja, külastuskeskuse ja puhkekoha hooldamine	RMK	III	Igal aastal
4.16	Puhkekoha hooldamine	1	tk	raja, külastuskeskuse ja puhkekoha hooldamine	RMK	III	Igal aastal
4.17	Infotahvli hooldamine	1	tk	infotahvli hooldamine	RMK	III	Igal aastal
4.18	Parkla hooldamine	1	tk	muu taristu hooldamine	KOV	III	Igal aastal

Kavad, eeskirjad							
4.19	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine			tegevuskava	KeA	I	1 kord kaheteistkümne aasta jooksul
4.20	Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine			tegevuskava	KeA	I	1 kord kaheteistkümne aasta jooksul
4.21	Kaitse-eesmärkide muutmine			kaitsekorra muutmine	KeA/KliM	I	

4.1. Ekspertarvamus karsti seisundi ja kaitse tulemuslikkuse kohta

Arvestades, et aluseks olev karstiobjektide seisundi hinnang pärineb 2014/2015. aastast, on vajalik karstiobjektide seisundi ekspertiis. Hindamise eesmärk on anda ajakohane ülevaade karsti- ja vee-elupaikade (3180*, 3260) ning karstiallikate (Tiberna auk) seisundist ning selgitada, kas senine looduslikule arengule jätmine ja tegevused on toonud kaasa seisundi paranemise, püsimise või halvenemise.

Vajalik on ekspertarvamus, mis:
- analüüsiks olemasolevaid andmeid ja annaks lisaandmeid pinna- ja põhjavee dünaamika ja kvaliteedi kohta;
- annaks lisainfot orgaanilise aine leviku ja dünaamika kohta Salajõe karstisüsteemis (põhjavees);
- hindaks kaitstavate karstielupaikade seisundit ja täpsustaks piire;
- hindaks varem kavandatud kaitsekorralduslike tegevuste täitmise edukust, kaitsemeetmete tõhusust ja põhjendatust ning teeks ettepanekud kaitsekorralduslikuks tegevuseks;
- analüüsiks (lähtudes 2015. a uuringus tehtud ettepanekust) kaitsekorraldusliku seire vajalikkust ning põhjendatud juhul sõnastaks seire metoodika.

Töö sisu: proovivõtmine, analüüside tegemine, karstielupaikade inventuur, andmete analüüs.
Hinnanguline töö maksumus: 10 000-20000 eurot

4.2. Veeseire

Vee seisundi säilitamine ja/või parandamine on karstielupaikade kaitseks oluline ja seepärast on vajalik Salajõe veekogumi kaitsekorralduslik seire.

Ettepanek on võtta peenosakeste heljumi ning lahustunud aine juurdevoolu määramiseks kaitsealale asjakohaseid veeproove enne Salajõe neeldumiskohta Vedra silla lävendist. Mõõdetavad näitajad: vooluhulk, orgaanilise aine sisaldus.

Vajalik on karstioru perioodiline visuaalne seire suurveeperioodil ja selle järel.

Kaaluda võiks koostöös KAUR-iga Salajõe seirejaama rajamist, kus toimuks pidev vooluhulga jälgimine ning veeproovide võtmine 12 korda aastas. Erinevatel aastaaegadel mõõta allikatest väljuva vee vooluhulka ning võtta neist veeproovid.

Seire käigus saadud andmed aitavad võimalike ohtude ja kaitsemeetmete määramisel ning kaalutlusotsuste tegemisel teadlikum olla.

4.3. Niiduelupaigatüüpide inventuur

Inventuuri käigus on vajalik täpsustada elupaigatüübi määrangud, piirid ja ajakohastada seisundihinnangud kokku 8,3 ha:

- 7,9 ha lubjarikkad niidud (6210, 6210*);
- 0,3 ha liigirikkad niidud ja niiskuslembesed kõrgrohustud (6270*/6430);
- 0,1 ha niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) Tiberna augu orus.

Teave on aluseks tulemuslikkuse hindamisel ning kaitse-eesmärkide täpsustamisel.

4.4, 4.5. Pärandniitude hooldamine

Pärandniidud (6210, 6210*, 6270*, 6430)

Pärandniitude soodsa seisundi hoidmiseks ja püsirohumaa säilitamiseks on vajalik jätkuvalt neid hooldada kas niitmise ja niite koristamise või karjatamise teel. Soovitatav karjatamiskoormus on kuni 1,2 lü/ha kohta. Niitmisel kasutada servast-serva või keskelt-lahku niitmise meetodit. Kokkuleppel kaitseala valitsejaga võib rakendada ka hekseldamist. Aladel võib säilitada olemasolevad üksikpuud. Ala peab olema nõuetekohaselt

hooldatud igal aastal 1. oktoobriks. Tuleb jälgida, et alale ei kasvaks peale võsa ning vajadusel see regulaarselt eemaldada. Võsatöid tuleb teha väljaspool lindude pesitsusaega, soovitavalt ajavahemikul 15. juuli kuni 15.aprill.

Kokku on alal hooldamiseks 8,2 ha pärandniite.

4.6. Püsirohumaa hooldamine

Loodusdirektiivi elupaigatüübina määratlemata kuid maastikuelemendina ja rändlindude peatuspaigana olulise ja hooldust vajava niiduala pindala on 3,1 ha. Ala tuleb kord aastas niita, niide koristada või hekseldada, hooldamiseks võib ala ka karjatada. Soovitatav karjatamiskoormus on kuni 1,2 lü/ha kohta. Niitmisel on soovitav kasutada servast-serva või keskelt-lahku niitmise meetodit.

4.7, 4.8, 4.9. Karstiobjektide puhastamine võsast ja kõrgrohustust

Orgaanilise aine koormuse vähendamiseks ja ka maastiku vaadeldavuse parendamiseks on vajalik jõe orgu kaitseala ulatuses niita (või karjatada), kusjuures niide tuleb eemaldada. Niita on soovitav kaks korda aastas. Eemaldada tuleb põõsasrinne. Kaaluda tuleb veepiirile lähemal olevate puude raiet kuna nende lehed langevad orgu, mis omakorda tõstab (lagunemata) orgaanilise aine koormust. Poollagunenud lehed kanduvad karsti. Kindlasti ei tohi raadata kogu ala.

4.10, 4.11. Karstiobjektide puhastamine setetest

Salajõe oru kurisude ja Tiberna augu allikakoha puhastamiseks tuleb eemaldada orgaanilised setted ning avada mineraal- ja kohati lubjakivipinnas. Tegevus on vajalik karstiobjektide seisundi ja vaadeldavuse parandamiseks.

Tegevuse vajadus ja aasta määratakse vastavalt paikvaatluse hinnangule.

4.12. Salajõe neeldumiskoha puhastamine ja voolutakistuste eemaldamine

Orgaanilise aine koormuse vähendamiseks ja ka maastiku vaadeldavuse parendamiseks on vajalik Salajõe voolutakistuste eemaldamine ja neeldumiskoha puhastamine.

Tegevuse vajadus ja aasta määratakse vastavalt paikvaatluse hinnangule.

4.13, 4.14. Kaitseala tähistamine

Kaitstavate loodusobjektide tähistamist reguleerib keskkonnaministri 3.06.2004. a määrus nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised"[17].

vahepealse aja jooksul on kaitstavate loodusobjektide tähistamise põhimõtted seoses nutiseadmete leviku ja arenguga tunduvalt leebemaks muutunud. Tähiste paigaldamise eesmärk ei ole enam kaitstava ala piiri täpne märkimine looduses, vaid kaitstavale alale sattunule info edastamine kaitstava loodusobjekti piirkonda jõudmisest. Maaomanikele on neile vajalikus osas piirid üldjuhul teada ning lisaks saab piire vaadata Maa- ja Ruumiameti veebilehelt, RMK rakendusest või mujalt, kasutades selleks endale meelepäraseid tänapäevaseid abivahendeid. Tähiste asukohad on toodud Maa- ja Ruumiameti „Looduses liikuja" kaardirakenduses[18]. Antud kaardirakendus on kava koostamise ajal (veebruar 2026) veel ametkondlikus kasutuses. Oluline on uusi tähiseid paigaldada suuremate teede ja käidavamate kohtade äärde.

Praegu on kaitseala idapoolsel lahustükil viis keskmist piiritähist ja see on piisav.

Läänepoolsel lahustükil on Tiberna augu juures kaks keskmist piiritähist, millest ühe võib amortiseerumisel eemaldada. Vaja paigaldada kolm keskmist piiritähist: üks Linnamäe-Dirhami maantee äärde kaitseala põhjapiirile ja kaks Salajõe tee äärde kaitseala lahustüki piirile.

Piiritähiste hooldamine on regulaarne tegevus. Vajadusel tuleb rikutud või amortiseerunud (kulunud) tähised uutega asendada.

[17] https://www.riigiteataja.ee/akt/104012022018?leiaKehtiv
[18] https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kylastustaristu

4.15, 4.16, 4.17, 4.18. Külastustaristu

Vajalik on Salajõe puhkekoha ja matkaraja regulaarne hooldus (prahi koristamine, vajadusel rajale kukkunud puude, ohtlike puude ja võsa eemaldamine, niitmine, tähiste ja viitade uuendamine, infotahvlid, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm). Taristu hooldus toimub regulaarselt ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Nõva külastusala 2020-2029".

Täpsemad tegevused on toodud külastuskorralduse peatükis 6

4.19, 4.20. Kaitsekorralduskava ülevaatamine ja tulemuslikkuse hindamine

Kaitsekorralduskavas on ala eesmärgid seatud tähtajatult. Kava, selles seatud eesmärgid ja tegevused vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse üldjuhul 12 aasta tagant. Põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil, lähtudes tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest, uuendatakse kava ka varem.

Tulemuslikkuse hindamine ehk kaitsekorralduslike tegevuste täitmise analüüs tehakse samuti üldjuhul regulaarsel tegevuste ülevaatamisel iga 12 aasta tagant. Hindamise aluseks on pt 4 tabelis 7 toodud tegevused.

4.21. Kaitse-eesmärkide muutmine

Maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks tuleb lisada karstiga seotud elupaigatüübid jõed ja ojad (3260) ja karstijärvikud (3180*) ning niiduelupaigatüübid kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja niiskuslembesed kõrgrohustud (6430).
3180* tuleb lisada ka Väinamere loodusala kaitse-eesmärgiks.

Aas-rebasesaba ja ürt punanupuga niidud on (6510) on maastikukaitseala ja loodusala kaitse-eesmärgiks. Kuna kaitsealal neid inventeeritud ei ole, on vajalik maastikukaitseala eesmärkidest need eemaldada. Lähtudes uutest pärandniitude inventuuridest võib osutuda vajalikuks ka

5. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine (tabel 11) keskendub kaitsekorralduslike tegevuste täitmise analüüsile, mida teostatakse 12-aastase intervalliga. Vajadusel, kui toimub kava uuendamine või muutmine enne regulaarset ülevaatamist, mille käigus uuendatakse tegevuste tabelit, tuleb läbi viia ka eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine.

Kaitse tulemuslikkuse hindamine toimub vastavalt Euroopa Liidu rahastuse toel valminud Eesti jaoks kohandatud loodusobjektide kaitse tulemuslikkuse hindamise metoodikale ja selle eesmärk on hinnata laiemalt, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja kaitseväärtuste seisundi paranemise[19]. Käesoleva kava koostamise käigus ei ole läbi viidud kaitse tulemuslikkuse hindamist.

Kaitsekorralduskava kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamisealuseks eelmise kaitsekorralduslike tegevuste tabel.

Tabel 9. Eelmise kaitsekorraldusperioodil planeeritud tegevuste elluviimise hindamine

Tegevuse nimetus	Täitmise ulatus	Märkused
Inventuurid, seired, uuringud		
Elupaikade (pool-looduslike koosluste) hoolduse tulemuslikkuse hindamine	Tehtud	Pool-looduslike koosluste hooldamise taotluste kooskõlastamine Keskkonnaameti poolt ja rutiinne kontroll hooldustööde teostamise ja nõuetele vastavuse osas
Karstiala geoloogiline uuring	Tehtud	2014-2015; tehtud geoloogiline läbilõige, kirjeldatud survetegurid, antud hinnang karstiobjektide seisundile ja kaitsekorralduslikud soovitused. Täielik hüdrogeoloogiline kaardistamine olemasoleva aparatuuriga pole võimalik, see vajaks puurimist.
Karsti elupaigatüüpide inventuur	Tehtud	2014. a. Hinnanguid korrigeeritud järve-elupaikade inventeerimise juhendi alusel kamaralaselt.
Külastajate loendus	Ei ole asjakohane	RMK on koostanud piirkonna külastuskorralduse kava, kus on Salajõe ala ka käsitletud. Salajõe külastatavus on väliste vaatluste hinnangul suhteliselt marginaalne ja väga väikese külastatavusega objektidel pole otstarbekas loendureid kasutada. Jälgede ja raja olukorra järgi on tegu kas väikeste gruppide või üksikute külastajatega.

[19] Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis. Kättesaadav: Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis | Keskkonnaamet

Hooldus, taastamine ja ohjamine		
Pool-looduslike koosluste hooldamine	Üle poole (50-90%) hooldusest vajavate koosluste pindalast on hooldusesse võetud	Hooldamine niitmise teel; on aastaid, mil pole koristatud. Hooldamata 6430/6270* elupaik.
Püsirohumaa hooldamine	Üle poole (50-90%) hooldusest vajavate koosluste pindalast on hooldusesse võetud	Ei ole regulaarne
Salajõe oru ja lehtrite puhastamine võsast	Üle poole (50-90%) planeeritud meetmetest on rakendatud	0,8 ha; võsa võetud vastavalt vajadusele
Salajõe oru ja lehtrite puhastamine kõrgrohustust	Vähem kui pool (<50%) planeeritud meetmetest on rakendatud	1,0 ha; ei ole regulaarne
Tiberna augu puhastamine võsast ja kõrgrohustust	Vähem kui pool (<50%) planeeritud meetmetest on rakendatud	0,3 ha; projektipõhiselt ei ole jätkusuutlik
Kurisude puhastamine setetest	Üle poole (50-90%) planeeritud meetmetest on rakendatud	Puhastatud; teha vastavalt vajadusele.
Taristu, tehnika ja loomad		
Raja ja puhkekohtade hooldus ning taristu uuendamine	Tehtud	Salajõe õpperada ja puhkekoht
Salajõe karsti õppe- ja matkaraja väljaehitus	Tehtud	Välja ehitatud Salajõe poolne RMK maal asuv õpperada; Tiberna augu juurde minevat rada RMK välja ei ehita, sest läbib eramaid
Matka- ja õpperaja teabetahvlite rajamine	Tehtud	Salajõe õpperajal kaks teabetahvlit.
Teabetahvlite hooldus ja uuendamine	Tehtud	Uuendatud parkimisplatsi kõrval puhkekoha juures olev üldtutvustav teabetahvel
Hoiuala ja maastikukaitseala vana piiri tähiste eemaldamine	Tehtud	

Salajõe maastikukaitseala piiritähiste paigaldamine	Pooleli	Paigaldamata maanteeäärsed 3 keskmist MKA piiritähist
Piiritähiste hooldamine ja uuendamine	Tehtud	5+1+4 keskmist tähist
Hoiatusmärgi *Jalakäijad* paigaldamine	Ei ole asjakohane	Ametlik on vaid Salajõe oru poolne matkarada, mis ei eelda maantee ületamist
Parkla ja hoiatusmärgi *Jalakäijad* hooldus	Ei ole asjakohane	Parklat hooldab KOV; hoiatusmärki ei ole
Kavad, eeskirjad		
Salajõe MKA kaitse-eeskirja menetlus	Tehtud	Kaitse-eeskiri uuendatud 2016
Kaitsekorralduskava täitmise vahehindamine	Ei ole asjakohane	Eraldi vahehindamist ei tehtud, KKK muudetud ja kinnitatud 2023. a
Kaitsekorra tulemuslikkuse hindamine ja uue kaitsekorralduskava koostamine	Töös	Kavas kinnitada 2025
Muu		
Salajõe karstiala õpperaja teabetahvlite koostamine	Tehtud	2 teabetahvlit rajal ja see on praegu piisav
Kaitseala ja karsti tutvustava teabematerjali koostamine	Tegemata	Eraldi voldikut ei kavandatud. Uuendatud info üldtutvustaval teabetahvlil. RMK lehel Salajõe puhkekoha ja õpperaja tutvustus /
Programmide *Karst* väljatöötamine	Tegemata	

6. KÜLASTUSKORRALDUS

Salajõe karstiala on külastusobjektina:
- unikaalne, Lääne-Eesti suurim karstiala;
- hea ligipääsetavusega, Linnamäe-Dirhami kõvakattega maantee ääres;
- kohalik kogukond (vald ja küla) väärtustab karstiala (hooldatud pärandmaastik ja rada).

Loodushariduslikku potentsiaali täiendab see, et:
- ala asub suhteliselt lähedal mitmetele koolidele (Haapsalu, Oru, Nõva, Noarootsi);
- läheduses asuvad loodusharidust pakkuvad Nõva looduskool ja Silma õpikoda;
- piirkonnas on mitmeid teisi loodushariduslikke väärtusi (Silma looduskaitseala rannaniidud ja rannikulõukad oma eriomase elustikuga).

Kaitseala olemasolu aitab kaasa loodushariduse edendamisele, pakkudes ala külastajatele mitmekülgset ja asjakohast informatsiooni siinsetest väärtustest ning võimaldades seeläbi puhkemajanduse arengut ja objekti külastuspotentsiaali paremat kasutamist. Kaitseala väärtuste parem eksponeerimine täidab nii loodushariduslikke kui ka puhkemajanduslikke eesmärke.

Puhkemajanduse arendamisel on vajalik koostöö RMK, Salajõe MTÜ ja kohaliku omavalitsuse Lääne-Nigula valla vahel. Turismi arendamise põhimõtted peavad lähtuma kohalike elanike ja looduse taluvusest.

- **Visioon**

Kaitseala, kus on heatasemelised loodusõppe ja looduses viibimise võimalused.

- **Eesmärk**

Hästi vaadeldavate karstinähtustega, väljaehitatud ja hooldatud ning asjakohase ja uuendatud infoga varustatud Salajõe karsti õppe- ja matkarada, mis pakub võimalusi loodusõppeks ja looduses viibimiseks.

6.1 Külastustaristu

Salajõe külastustaristu on käsitletud RMK Nõva-Matsalu külastusala külastuskorralduskavas 2020-2029[20] Nõva puhkeala osana.

Tegemist on kohaliku ja piirkondliku tähtsusega keskmise prioriteetsusega külastusobjektidega, mille eesmärk on looduskaitseliste väärtuste (karstiala) tutvustamine ja säilitamine. Salajõe karstiala nähakse potentsiaalse kohana loodusõppe programmi või nutiraja arendamiseks.

RMK külastusobjektideks on Salajõe puhkekoht, ja Salajõe õpperada, mis korrastati ja uuendati ning kuhu paigaldati tahvlid 2021. aastal.

Poolpalgist pinkidega puhkekoht asub kohaliku omavalitsuse poolt hooldatava parkimisplatsi kõrval. Puhkekohas on Salajõe maastikukaitseala ja karstiala tutvustav infotahvel. Puhkekohast algaval ja Piki Salajõe kallast kulgeval 1,5 km pikkusel õpperajal on võimalik tutvuda karstinähtustega. Raja pöördele karstiorgu on viit. Rajal on kaks huvipunkti tahvlit: Aua haudade juures teemal *Karstijärved* ja esimeste neeldumiskohtade juures teemal *Kurisud*.

[20] RMK Nõva-Matsalu külastusala. Külastuskorralduskava 2020-2029. Riigimetsa Majandamise Keskus Külastuskorraldusosakond.

Külastusobjektidel hooldus on regulaarne vastavalt hooldusplaanile, vajadusel tehakse taristu remonttöid. Pauhkekohta ja rada niidetakse raja laiuselt, vajadusel eemaldatakse mahalangenud oksad.

Numbriline info selle kohta, kui palju alal külastajaid käib, puudub. Välistel vaatlustel on külastatavus suhteliselt marginaalne. Loenduri kasutamine väikese külastatavusega objektidel ei ole mõistlik. Jälgede ja raja olukorra järgi hinnates on tegu kas väikeste gruppide või üksikute külastajatega. Probleeme prügi ega muude külastajate tegevusest tulenevate teemadega ei ole esile tulnud.

RMK-l ei ole planeeritud Salajõel oluliste laienduste tegemine külastuskorralduslike objektide osas. **Maastikukaitseala väärtused on avaliku objektina piisavalt tutvustatud ja suuremat külastatavust alale ei kavandata**.

Edaspidi võib tulla kõne alla:

- Salajõe oru nõlvale sillapoolsete esimeste kurisude juurde puidust astmetega ja käsipuuga trepi rajamine;
- veetaseme mõõtja paigaldamine (suurendab atraktiivsust külastajatele ning annab teavet veetaseme kõikumistest).

Kui maaomanikel või huvilistel tuleb initsiatiiv rajada õppe- või matkarada Tiberna augu juurde, siis on see soositud. Praegu on Tiberna augu juures väike teabetahvel, mis vajab uuendamist. Allika juurde tähistatud rada ei vii.

Kaitseala tähiste ja külastusobjektide asukohad on näidatud Maa- ja Ruumiameti kaardirakenduses→ „Huvipunktid“.

6.2 Kaitseala tutvustamine ja loodusharidus

Salajõe karstiala puhul on tegemist omalaadse geoloogilise objektiga. Kaitseala pakub võimalusi loodushariduslikuks tegevuse edendamiseks ja õuesõppe läbiviimiseks (klassivälise õppetöö ja loodustundide läbiviimise võimalus).
Praegu loodushariduse edendamiseks karstiga seonduv õppematerjal puudub. Kaitseala ja selle väärtusi tutvustavat voldikut ei ole.

Edaspidi võib tulla kõne alla:

- temaatilise teabematerjali koostamine ja kättesaadavaks tegemine;
- teabetahvlite uuendamine;
- õppeprogrammide *Karst* väljatöötamine ja läbiviimine;
- talgupäevade korraldamine.

Kaitseala tähiste ja külastusobjektide asukohad on näidatud Maa- ja Ruumiameti kaardirakenduses→ „Huvipunktid“.

KASUTATUD ANDMEALLIKAD

Eesti looduse infosüsteem *EELIS*. (2010). Kasutamise kuupäev: 1. oktoober 2025. a., allikas https://www.eelis.ee/ala/5171

Helm, A., Kalamees, R., Kukk, T., Mesipuu, M., & Roosaluste, E. (2010). *Juhend loodusdirektiivi I lisa pool-looduslike elupaigatüüpide seisundi hindamiseks.* Tartu: Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

Keskkonnaamet. (2021). *Pärandniitude tegevuskava.*

Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Keskkonnaministeerium. https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2022-10/L%C3%A4%C3%A4ne-Eesti%20vesikonna%20veemajanduskava%202022-2027.pdf

Mesipuu, M. (2020). *Aru- ja soostunud niitude hoolduskava.* Tartu: Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

Paal, J. (2007). *Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat.* Tallinn: Auratrükk.

Salajõe karstiala geofüüsikaline uuring. 2015. Tartu Ülikool Geoloogia ja maateaduste instituut geoloogia osakond. Uuringuaruanne. Tartu.

Salajõe karstiala uuring. 2015. AS MAVES. Töö nr 14089. Tallinn.

Salajõe maastikukaitseala elupaigatüüpide inventeerimine ja kaitsekorralduslike soovituste andmine. 2014. Koost.: A. Palo OÜ Metsamutt. Eksperthinnang. Tartu.

Koit, Oliver. 2022. Surface water and groundwater interaction in shallow karst aquifers of lower Estonia/ Pinna- ja põhjavee vastastikmõju Madal-Eesti maapinnalähedastes karstunud põhjaveekihtides. https://www.etera.ee/zoom/197832/view?page=1&p=separate&tool=info